

Studijsko putovanje za zakladama zajednica

7. – 12. prosinac 2003.

Zaklada Ekopolis

Zaklada Ekopolis grant fondacija (grant – dar, pripomoć, dotacija) pružajuća potporu u segmentu civilnog društva i održivog razvoja za nevladine neprofitne organizacije, općine i aktivne pojedince. U Slovačkoj djelujemo od 1993. i osnovani smo kao sastavni dio međunarodne mreže Environmental Partnership for Central Europe (EPCE).

Podupiremo aktivne građane s kritičkim razmišljanjem, koji pomjeraju društvo naprijed, donose alternative ali pri tome uvažavaju druge ljude, zajednice i prirodne te kulturne resurse. U segmentu održivog razvoja podupiremo socijalno-ekonomske alternative, težimo promjeni razmišljanja i štedljivom pristupu prirodnim resursima.

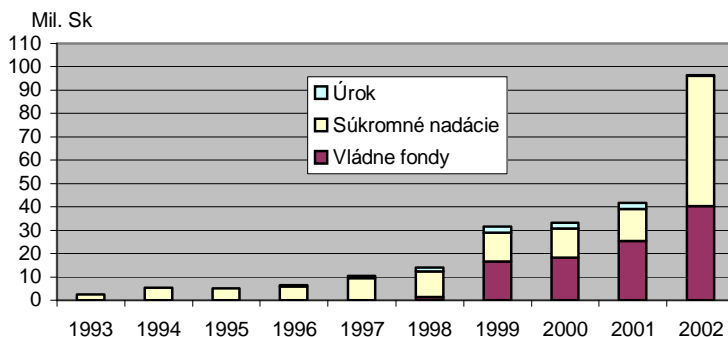
Zaklada Ekopolis je iza OSF-a druga najveća fondacija u odnosu na ukupan iznos datih grantova. Struktura programa u Zakladi Ekopolis:

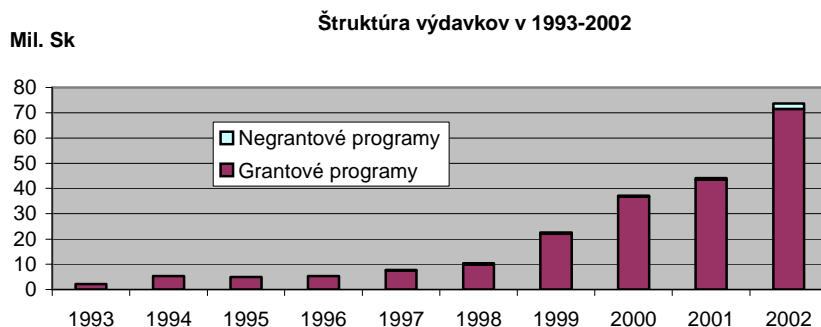
CIVILNO DRUŠTVO			ODRŽIV RAZVOJ		
Kontrola vlasti, Javna politika i Civilni aktivizam	Filantropija (čovjekoljublje) zajednice	Ženy	Environmentalni program	Program alternativnih energija	Život na selu / Jantarska cesta
Dodjela grantova	Uloga organizacije podržavajuće zaklade zajednice	Uloga inkubatora	Dodjela grantova	Dodjela grantova	Dodjela grantova / operativni programi

Naše aktivnosti financiramo od stranih privatnih i javnih (državnih) donatora. Trenutačno težimo dobiti podršku i od domaćih privatnih i javnih resursa.

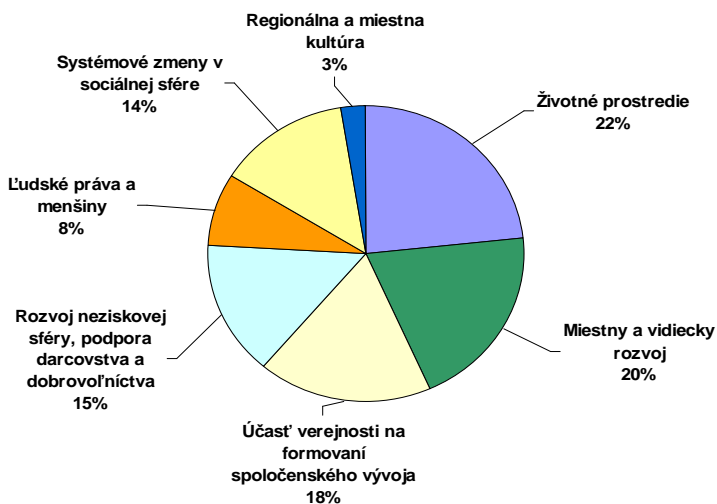
Naša je nakana ostvariti sve aktivnosti što učinkovitije i sa što manje troškova. Financijski efikasan menadžment tijekom čitave povijesti zaklade je nama omogućio alocirati dio naših resursa u financijske zalihe, koje trenutačno predstavljaju iznos više od 600.000 USD, što je u Slovačkoj treća najveća zaliha od svih fondacija.

Struktura prihoda u 1993-2002

Struktúra grantova Zaklade Ekopolis za g. 2000-2002

Zaštita okoliša 22%
 Lokalni razvoj i razvoj sela 20%
 Sudjelovanje javnosti u formiranju društvenog razvoja 18%
 Razvoj neprofitne sfere, potpora darivanju i volonterstvu 15%
 Ljudska prava i manjine 8%
 Sistematske promjene u socijalnoj sferi 14%
 Regionalna i lokalna kultura 3%

Cilj Zaklade Ekopolis glede financija je osigurati stabilnost, održivost i neovisnost. U praksi to znači izgraditi dovoljno veliku financijsku i nefinancijsku zakladu (eng. endowment) tako da financijski prihodi od ovog kapitala pokrivaju programe i operativne troškove zaklade. Za pokriće svojih sadašnjih programa u smislenom obujmu iznos zaklade fondacije trebao bi biti 200-250 milijuna kruna. Trenutačan iznos zaklade fondacije je **25 milijuna Sk (0,6 milijuna USD)**.

Formiranje zaklade Fondacije Ekopolis oslanje se na tri glavna stupa:

1. **Financijski prihodi** – trudimo se ostvariti što veće financijske prihode kroz investiranje svih slobodnih financijskih sredstava od donatora (ako to ne isključuje ugovor s donatorom). Investiramo ne samo zakladu, već prema aktualnim potrebama i cash-flow, kao i sve slobodne financijske izvore.
2. **Efikasno korištenje administrativnih troškova** – fondacija drži troškove operative na razini do 15% od ukupnih troškova. Uštedeni administrativni troškovi su određeni za rezervni fond koji radi (sa suglasnošću donatora) i kasnije ulaze u zakladu.
3. **Izravna potpora sa strane donatora** – grant od donatora u obliku financijskog doprinosa, materijalne imovine, know-how ili u drugom obliku.

Zaklada Ekopolis kao organizacija koja podupire zaklade zajednica

Zaklada Ekopolis podupire zaklade zajednica od 1999. g. kada je otvorila svoj grant program usmjeren na podršku zaklada zajednica. Dotada je podupirala koncept zaklada zajednica u obliku prosvjete i izobrazbe i umrežavanja neprofitnih organizacija i njezini lideri su se angažirali u razvoju zaklada zajednica bilo kao osnivači, bilo kao individualni darovatelji.

Od godine 1999 Zaklada Ekopolis darovala je za potporu zaklada zajednica iznos cca. \$500,000 u obliku izravne grant potpore za osnivanje, operativu i zakladu zaklada zajednica.

Dandanas Zaklada Ekopolis definira svoju ulogu kao organizacija potpore zaklada zajednica (Community Foundation Support Organization) ovako:

1. Pružanje financijske potpore za ZZ za razvoj i ojačanje koncepta ZZ i razvoj novih ZZ (višegodišnji grantovi, challenge granty)
2. Formiranje prostora za znanje i sredine koja stimulira razvoj znanja i izobrazbe
3. Djelovanje u pravcu poboljšanja pravnoga i fiskalnog okvira i potpore za koncept zaklada zajednica
4. Djelovanje u inozemstvu na području razvoja ZZ u onim zemljama, gdje organizacija za potporu ZZ ne postoji.

Uloga Zaklade Ekopolis kao organizacije potpore tako, kako je vide zaklade zajednica u godinama 2003-2005

- Organizacija potpore za koncept ZZ u Slovačkoj
 - zajedničko formiranje sredine poznavanja za koncept ZZ
 - traženje i objašnjavanje uloga ZZ kod rješavanja ozbiljnih problema zajednica u Slovačkoj
 - posredovanje informacija o razvoju koncepta u Svijetu za ZZ i širu publiku
 - analiziranje razvoja koncepta u Slovačkoj
 - promidžba koncepta u javnosti kroz javni sektor i privatni sektor (publikacije, web o konceptu ZZ, veleposlanstva)
 - komunikacija s drugim donatorima i drugim sudionicima u doseg koncepta ZZ (MPSaV, PDCS, itd)
- Traženje financijskih izvora za zaklade zajednica u Slovačkoj
 - animiranje domaćih resursa (banke, osiguravajuća društva, kreiranje programa)
 - traženje argumenata za potporu koncepta iz javnih resursa
 - posredovanje financijske potpore od stranih donatora
- Stvaranje sredine znanja za zaklade zajednica

- tehnike, profesionalizacija, standardizacija djelatnosti – međunarodna iskustva
- traženje i ostvarivanje prilika za razmjenu iskustava i peer learning (studijska putovanja u inozemstvo drugim ZZ, sastanci s relevantnim i zanimljivim osobnostima i sl.)
- organiziranje procesa stvarajućih nove spoznaje u odnosu na koncept i djelatnosti ZZ
- pružanje povratne veze za zaklade zajednica
 - prikupljanje podataka i njihovo vrednovanje
- Utjecaj na pravnu i poreznu sredinu
 - porezna motivacija za darovanje
 - valorizacija aktiva zaklada
 - otklanjanje barijera za darovanje i djelatnost zaklada

Ostali koraci Zaklade Ekopolis u odnosu na koncept i potporu ZZ - 2003/2004

- Postupak traženja argumenata objašnjavajućih posljedice, prednosti, rizike i prilike koje proizlaze iz djelovanja ZZ kod rješenja ozbiljnih socijalnih i ekonomskih problema zajednica
- Priprema izvješća o stanju ZZ u Slovačkoj za g. 2000-2002 na temelju dobivenih podataka
- Identificiranje i kontaktiranje potencijalnih partnera ZZ na razini države iz privatnog sektora s ciljem potpore ZZ
- Nacrt ukupnih slovačkih programa za korporativnu sferu s uključivanjem ZZ
- Sondiranje priprema za putovanje u Njemačku g. 2004
- Informiranje o razvoju na polju ZZ u Slovačkoj u inozemstvu
- Priprema publikacija o ZZ u Slovačkoj

Zaklada Ekopolis pruža ove grantove:

- Grantovi opće potpore (General Purpose) ZZ
- Grantovi za osnivanje ZZ (Seed Grants)
- Grantovi izazova (Challenge grants)
- Stipendije za putne troškove, individualan razvoj djelatnika ZZ

Koncept Zaklada zajednica u Slovačkoj

Konkretno postojeće zaklade zajednica u Slovačkoj predstavljaju praktičnu provedbu koncepta Zaklada zajednica. Koncept ZZ je elastičan i brzo se razvija. Može se adaptirati u sredini, gdje se primjenjuje. Potječe iz SAD-a i razvija se po cijelom svijetu. U Slovačkoj se koncept ZZ razvija u kontekstu relativno bogate zemlje, koje je sada kao zemlja u tranziciji prema demokratskoj državi s tržišnim gospodarstvom.

Koncept zaklada zajednica razvijali su od osnutka prve ZZ g. 1994. u Slovačkoj pojedinci koncentrirani oko ZZ Zdravi grad Banska Bystrica, Zaklade Ekopolis i Zaklade OSF uz potporu stranih zaklada (Mott, Ford, OSI, itd). U praktičnom obliku se razvoj ZZ dalje odvijao osnivanjem otprilike 10 ZZ u Slovačkoj. Početkom 2003 utemeljena je Asocijacija ZZ, čime je upotpunjena sredina u segmentu institucionalne potpore zaklada zajednica. Asocijacija trenutno ima 8 članova.

U ovo vrijeme postoje ovi glavni čimbenici, koji čine okvir institucionalne sredine koje se direktno posvetila konceptu ZZ:

- Zaklade zajednica
- Asocijacija ZZ
- Zaklada Ekopolis

Vanjski resursi odigrali su ključnu ulogu kod potpore ovom konceptu. Procjenjen volumen ulaganja u koncept ZZ u razdoblju od 1994. do 2002. može prema gruboj procjeni predstavljati otprilike 600-900 tisuća USD (Boris Strečanský). Podrijetlo ovih izvora bilo je uglavnom od Zaklada OSI, Mott, Ford, USAID i drugih.

Asocijacija zaklada zajednica Slovačke definira zaklade zajednica ovako:

Zaklada zajednice je organizacija koja je:

- Neovisna ZZ je samostalna registrirana nevladina udruga koja se bavi neprofitnim aktivnostima u skladu sa svojim statutom i ne podliježe utjecaju vlade, samouprave, donatora ili drugih udruga i ustanova.
- Ostvaruje aktivnosti na geografski ograničenom teritoriju – ZZ sama odredi područje (grad, regija i sl.), gdje želi djelovati.
- Dobro poznaje područje, gdje djeluje – putem suradnje sa žiteljima grada i/ili regije ZZ stječe temeljito znanje o problemima zajednice, o interesima njezinih članova, o organizacijama i inicijativama, koje na ovom području djeluju te o mogućim i potrebnim načinima potpore.
- Uključuje u svoje aktivnosti širok spektar lokalnih stanovnika – ZZ u svoje aktivnosti uključuje ljude iz raznih sektora društva, koji rade kao članovi upravnog odbora, savjetodavnih odbora, to su i aktivni donatori, volonteri zaklade, lokalni aktivisti i grantisti zaklade.
- Ima ambiciju dugoročno raditi u svojoj zajednici – ZZ radi na tome da u svojem lokalitetu postoji zauvijek. Ovo želi ostvariti osiguranjem financijske održivosti, i to uglavnom putem izgradnje temeljnog kapitala zaklade, pa će prihodi biti korišteni za programske i režijske troškove i za postupno povećavanje temeljnog kapitala.

- Koristi se inovativnim pristupima – ZZ neprestano traži i proba nove inovativne pristupe rješenju problema svoje zajednice. Podupire kreativnost svojih volontera i pronalazi nove načine suradnje s donatorima, drugim neprofitnim udrugama i sa širokom javnošću.
- Eleastična – ZZ nudi razne vrste financijske i nefinancijske suradnje, radi sa svim tipovima donatora i podupire rješenje širokog spektra problema u zajednici.

Radi transparentno sa stečenim financijama – poslovanje ZZ svake je godine kontrolirano neovisnim ovlaštenim kontrolorom. Svi prihodi i rashodi ZZ objavljeni su u godišnjem izvješću.

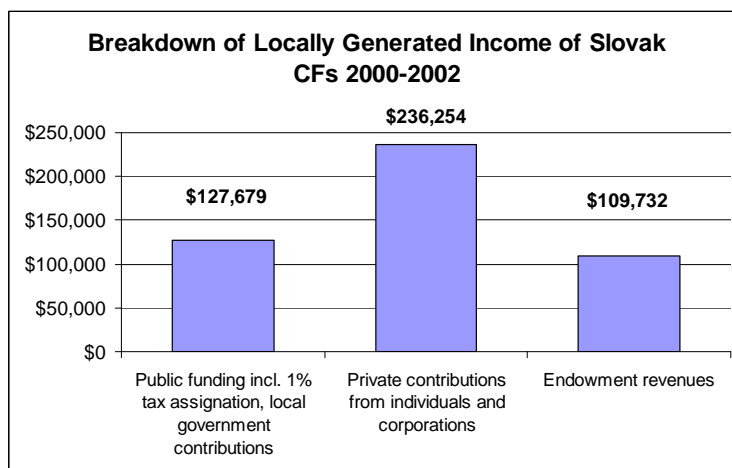
Profil zaklada zajednica u Slovačkoj

- 10 zaklada zajednica (od toga 8 članova Asocijacije ZZ) i 5 ZZ u osnivanju
- Zaklade zajednica svojim djelovanjem pokrivaju područje sa 1,3 milijuna stanovnika (22% ukupne populacije). Najveća je ZZ Bratislava (500 tisuća) i najmanja Lipany (12 tisuća).
- ZZ su većinom u gradovima, ali nekoliko ih ima i u ruralnim sredinama

Način preraspodjele sredstava

- Većinom **otvoreni grant programi** i nekoliko operativnih programa. Dandanas pomodni su Donor Advised Funds (Fondovi aktivnih donatora)
- **Mali grantovi** (\$300-1000) – na području zdravstva, socijale, zaštite okoliša, mladeži, poljepšanja sredine i sl.
- Tijekom 2000-2002 ZZ su uložile **\$480,000** u programe i grantove
- **Prosječni godišnji proračuni** 3 godine unatrag imaju razmak od od \$10,000 do \$80,000 s prosjekom **\$30,000**
- Prosječno 50-60% **izdataka** ZZ su grantovi te drugi programski izdaci, ostatak su troškovi unutarnjeg razvoja i administracije
- Profesionalni suradnici: Tipično 1-2 djelatnika u ekvivalentu radnih mjesta u punom radnom vremenu

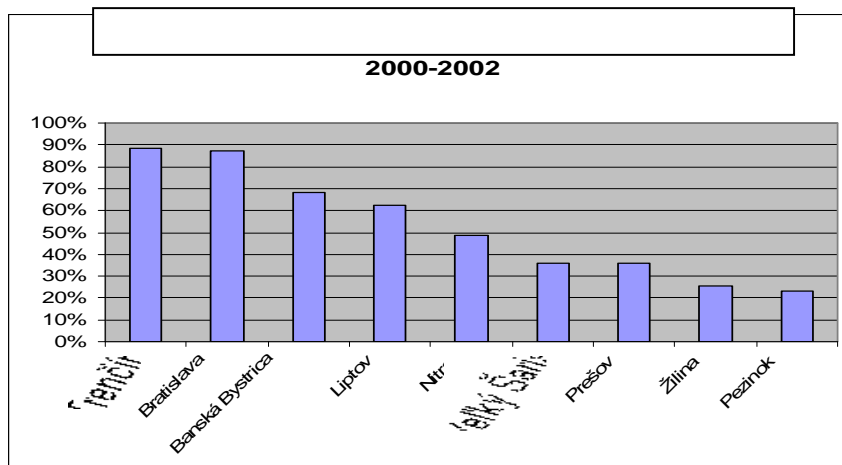
Zaklade zajednica u g. 2000-2002 uključivo **lokalne resurse** dobili su ukupno više od 480,000 USD, pri čemu dobar dio je dolazio iz privatnih izvora firmi i pojedinaca.

Jedan od indikatora **financijske održivosti** ZZ je i omjer svih izdataka u odnosu na lokalne prihode (dobivene iz zajednice). Konačan postotak pokazuje, u kojoj

su mjeri pokriveni izdaci zaklade iz lokalnih izvora. Što veći postotak, to viša mjera održivosti.

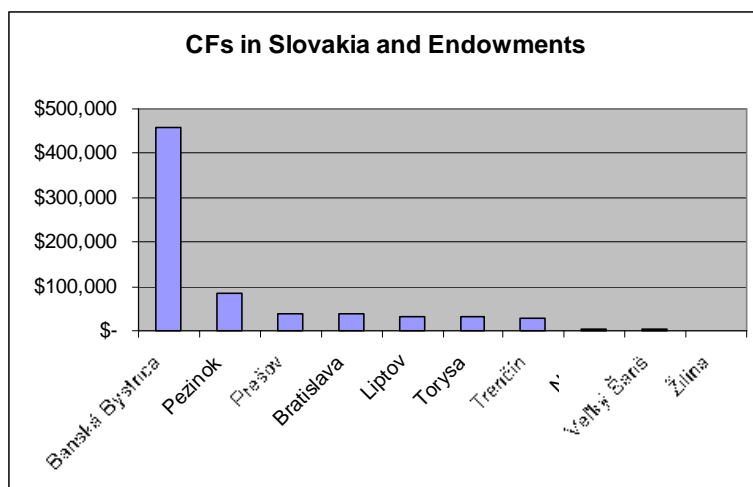
Financijske zaklade

fondacija zajednica u Slovačkoj još uvijek su niske sa jednom iznimkom (Banská Bystrica), gdje lavlji dio predstavljaju strani izvori. Fundraising za zakladu je tek u

počecima i slovačke ZZ su samo na početku dugačkog puta. Unatoč tome svijest o ulozi financijske zaklade za djelatnost ZZ je relativno visoka i ZZ su svjesne da

unatoč sadašnjoj niskoj vjerojatnosti rasta zaklada u budućnosti je poželjno voditi o tome računa. Više zaklada počelo je kreirati tzv. Fondove aktivnih donatora (Donor Advised Funds), od kojih su neke vođene kao zakladne.

Zaklade zajednica u brojkama u g. 2002¹

KN	godina osnutka	broj stan. zajednice	tem. kapital zaklade 31.12.2002	fondovi zaklada 31.12.2002	ostala imovina 31.12.2002	dodjela grantova god. 2002	broj grantova u 2002	ukupno dodjeljeni grantovi od osnutka	broj grantova ukupno od osnutka	operativni troškovi god. 2002	darovi FO,PO u god. 2002	1% od poreza god. 2002	darovi zakalda u 2002
KNB	2000	490 000	1 092 000	819 000	564 000	645 688	14	1 669 004	33	1 749 619	3 096 534	93 417	1 645 688
TNN ¹	2000	60 000	1 211 000	553 144	541 800	1 024 250	65	1 670 340	90	821 866	871 760	79 742	1 654 678
KNP	1996	110 000	1 200 000	0	446 628	530 766	42	4 444 305	458	1 128 184	409 565	37 272	2 180 076
REVI ²	2001	80 000	1 200 000	0	4 827 000	487 750	65	4 035 096	433	1 139 234	786 502	191 041	2 828 031
KNZM	1994	200 000	2 300 000	890 540	17 300 000	920 504	94	6 122 579	769	1 354 482	543 837	54 226	1 910 116
KN VŠ	1998	4 000	200 000	0	700 547	704 760	10	1 146 126	48	307 160	905 713	28 630	2 765 805
NKN ³	2002	200 000	210 000	0	0	0	0	0	0	0	20 500	0	0
NKF	1999	200 000	0	0	0	605 563	57	1 554 641	143	994 631	509 593	3 425	1 228 357
Liptov ⁴	2003	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Modrá Torysa	1999	25.000	800 000	0 ²	300 000	276 950	67	938 450	179	550 000	250 000	0	0
BILJEŠKA: ostala imovina = aktiva (račun dobiti i gubitka) – kapital zaklade – fondovi zaklade operativni troškovi = svi troškovi - troškovi regrantina darovi od FO i PO = obuhvaćena i samouprava 1) Nasljedna organizacija Fonda zajednice TNZ osnovanog 1996 2) Nasljedna organizacija Udruga zajednice Sami sebi osnovanog 1996 3) Nasljedna organizacija Nitrianskog Fonda zajednice osnovanog 1999 4) Nasljedna organizacija Fonda razvoja Liptova osnovanog 1998													
FRL	1998	150 000	200 000	0	1 399 270	2 500	1	676 096	85	1 496 380	869 268	58 665	899 755

¹ Izvor: Asocijacija zaklada zajednica SR, www.akn.ddt.sk

Modeli osnivanja zaklada zajednica u Slovačkoj

U Slovačkoj su osnovane zaklade zajednica generalno na tri načina:

1. Neprofitnom organizacijom (ZZ Liptov).
2. Pojedincima (ZZ Bratislava).
3. Skupinom neprofitnih organizacija, odn. samoupravom (ZZ Prešov, ZZ Banská Bystrica).

Način osnivanja ZZ bio je i jest u mnogo čemu odrednica i kulture i načina daljnjeg razvoja zaklade. Ne postoji jedinstven pravilan model osnivanja ZZ, svaka zajednica ima svoj specifičan pristup.

Ključni čimbenik u upravi zaklade je Upravno vijeće. Upravo način osnivanja i osnivači utječu na način izgradnje i sastav Upravnog vijeća. U nekim slučajevima su osnivači, odn. njihovi zastupnici bili članovi 1. upravnog vijeća, u nekim slučajevima nije bilo tako. Raznolikost Upravnog vijeća je ključna pretpostavka kvalitete ZZ. Kriteriji kao starost, rod, nacionalnost/etnička pripadnost, profesija i druge uputno je uvažiti, prema tome kakve čimbenike raznolikosti zajednica sadrži.

U slučaju da su osnivači pravne osobe, postavlja se pitanje da li je osoba, koja je bila nominirana u ime osnivača i djeluje u Upravnom vijeću kao predstavnik osnivača u uskom smislu (tj. postupa samo prema napucima i interesima osnivača) ili postupa autonomno kao osoba, u koju osnivač ima takvo povjerenje, da ju je nominirao u Upravno vijeće.

Kod osnivanja ZZ je ključnu ulogu igrala i potpora drugih subjekata u zajednici, koji djeluju na sličnom prostorukao ZZ – lokalne nevladine udruge koje su se posvetile zajednici kao cjelini, samouprava ili druge grupacije.

ZZ koje su uspjele involvirati u grupu svoje moralne podupirače, samoupravu, ključne pojedince u zajednici i značajne neprofitne udruge imali su jednostavniji start nego one, koje su ove veze morali graditi ispočetka na zelenom polju.

Za uspjeh ZZ bili su važni i osnivači, 1. članovi Upravnog vijeća i izvršni djelatnici, koji imaju pozitivan odnos spram svoje zajednice, poznavaju je i imaju svoju čvrstu poziciju i veze s važnim ustanovama i pojedincima i zato lakše ostvaruju legitimitet u široj sredini

Koraci koji su za preporučiti kod izgradnje ZZ za ustanove koje teže razvoju koncepta ZZ mogu se sažeti u ove korake³

³ Boris Strečanský, Presentation at ECANET Conference in Antalya, Turkey, October 2003, World Bank

1. **KORAK 1:** Širenje informacija o konceptu ZZ i ostaviti prostor kako bi koncept našao svoje «šampijone».
2. **KORAK 2:** Identificiranje ključnih neprofitnih organizacija, firmi javnih građanskih lidera, koji predstavljaju potencijal i interes za izgradnju ZZ.
3. **KORAK 3:** Izložiti lokalne «šampijone» djelovanju koncepta – posjeti funkcionirajućim ZZ u okolnim zemljama
4. **KORAK 4:** Analiza podnošljivosti i potencijala za razvoj ZZ u zajednici, građenje kredibiliteta u zajednici i lokalne potpore konceptu ZZ.
5. **KORAK 5:** Korištenje mogućih potpornih programa (financijskih, tehničke asistencije sa strane donatora, odn. organizacija podupirajućih ZZ) kod davanja know-how i savjeta kod osnivanja ZZ (pravno savjetovanje, tvorba politika i sl.).
6. **KORAK 6:** Identificiranje srednjoročne financijske potpore za djelatnost ZZ = izvori za administraciju i operativu i pokretanje prvih grant programa.
7. **KORAK 7:** Formiranje sredine stimulirajuće prijenos iskustava i učenje u obliku peer-to-peer i refleksija dosadašnjih iskustava.
8. **KORAK 8:** Redefiniranje uloga i očekivanja, pomoć kod traženja srednjoročnih izvora za financijsku zakladu.
9. **KORAK 9:** Kreiranje mreže podupirača (moralnih i financijskih) i prosvijećivanje o konceptu poduprto već konkretnim primjerima iz djelovanja ZZ u zajednici

Izazovi za ZZ u Slovačkoj

Vizija i vlasništvo koncepta. ZZ postupno počinju biti i «vlasnici» koncepta. Koncept ZZ donio je u Slovačku Juraj Mesík koji je pridonio osnutku Zaklade zajednice Zdravi grad Banská Bystrica. Trenutačno se vodi proces stvaranja vlastitog identiteta ZZ. Koncept ZZ još uvijek nije zaživio i mnogo ljudi u samoupravi ili u neprofitnoj sredini ga ne razumije. Posljedica je činjenica kako slovačke ZZ imaju problema sa osiguranjem sredstava za operativu iz domaćih izvora.

Financijska održivost: Prije svega u počecima razvoja ZZ za ZZ bilo je ključno realizirati kvalitetan grant program preko kojeg su bili prepoznatljivi u svojoj zajednici. Time se njihov kapacitet za stjecanje sredstava iz domaćih izvora nije mogao dovoljno razvijati. Tek kasnije su se ZZ preorijentirale iz davanja grantova i na rad s donatorima i razvoj fondova. Sada se ovaj trend nastavlja i time se poboljšava i financijska situacija ZZ. Ali to još nikako nije optimalno i većina ZZ u Slovačkoj nije još u potpunosti neovisna o stranim izvorima.

Pokrivanje područja

Neke ZZ počele su proširivati područje od bivšeg na širu sredinu, budući da malo područje ima svoj konačan potencijal za darivanje. Unatoč tome ne može se reći gdje se nalazi ova granica.

Prikladna pravna i fiskalna sredina

Porezni te drugi zakoni znatno utječu i na ono, kako će uspjevati razvoj donatorstva i ZZ. Sada je trend blago negativan s obzirom na poreznu sredinu.